

Doğuş Üniversitesi Dergisi, 9 (1) 2008, 55-64

BEYNİN ALGILAMA SÜRECİ, YAZMA VE KÜMELEME STRATEJİSİ*

THE PERCEPTION SYSTEM OF BRAIN, WRITING AND CLUSTERING STRATEGY

Sevim İNAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Yabancı Diller Bölümü, İngiliz Dili Eğitimi ABD

ÖZET: Yazma süreci ve beynin algılama süreci arasında bir ilişki olduğu ve pek çok bilişsel stratejinin beynin algılayışı ile benzerlikler gösterdiği ortaya konmuştur. Bu stratejilerden biri olan kümeleme stratejisi ile beynin algılama süreci arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Bir yazma stratejisi olan kümeleme ile beynin işleyişi arasındaki bu ilişki yazma süreçlerini de etkilemektedir. Bu çalışmada, kümeleme stratejisinin yazma ve beynin algılama süreçleri ile olan ilişkisi irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Algılama, Beyin, Yazma ve kümeleme stratejisi.

ABSTRACT: Studies revealed that writing process and brain comprehension system and cognitive strategies have similarities. Brain operating process grasps information best through one of the cognitive strategies, clustering. This study aims to determine the relations between the perception system, the writing process and the clustering strategy.

Keywords: Perception, Brain, Writing and clustering strategy.

1. Giriş

Kümeleme bir öğrenme stratejisidir. Sözcüğü tanımlamak için önce kelime-kavram ilişkisine bakmak ve kelimelerin dildeki konumunu açıklamak gerekir. Anlam bilimde gösteren ile gösterilenin bir gösterme olayında oluşturduğu durum göstergedir. “Gösteren kendi dışında haber veren unsurdur” (Güneş, 2003: 2) ve anlamsal işlev yüklenir. Cemiloğlu (2003: 124-125) da göstergelerin anlamının öğeler arasındaki ilişkide gizli olduğunu ve her öğenin ait olduğu bütünlük içinde diğer öğelerle kurduğu ilişkilere göre değerlendirilmesini ve bu nedenle sözcüklerin, anlamları açısından değil, kullanımları ve gerçekleşme ortamları açısından ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Sınırlı sayıda olan kelimeler zamanla insanoğlunun düşünme ve algılama gücü ile gelişmiş ve zenginleşmiştir. “Dil, gün geçtikçe en küçük ayrıntısına kadar algılanabilen gerçek dünyayı açıklamakta yetersiz kalmakta; bunun telafisi için, aralarında ilgi ve benzerlik bulunan ayrıntılar, ortak kelimelerle temsil edilmektedir” (Güneş, 2003: 3). Güneş’e göre kendine has içeriği olan bir ayrıntı başka başka kelime veya deyimlerle adlandırılmaktadır. “Aynı ayrıntının, kendi adı dışında başka bir adla karşılanması; ikinci veya üçüncü adlandırma göreviyle kullanılan kelimelerin mecazlaşması sonucunu doğurmaktadır. Bu da şunu gösteriyor ki dildeki kelimeler, her zaman belirli karşılığı olan

* Bu çalışma doktora tezinin bir bölümünden derlenerek hazırlanmıştır.

göstergelerden ibaret değildir. Dil hayal, duygu ve kelimelerin yardımıyla, kendisini kullananların her türlü yaşantısını yansıtan bir ayna durumuna geçmiştir”. Bu tür örneğe yoluyla, yani farklı şeyler ve ortak ilişkiler açısından ele alınan olgular kullanılan kelimelerin veya kavramların kendi anlamlarının dışında kullanılması nedeniyle dilde mecazi kullanıma yol açmaktadır. Dilin doğal yapısında var olan bu durum beynin doğal işleyişinde de bulunmaktadır, (Rico, 2000, 1976). Rico’ya göre beynin doğal işleyişindeki bu mecaz kullanım kümeleme stratejisi ile benzerlikler göstermektedir.

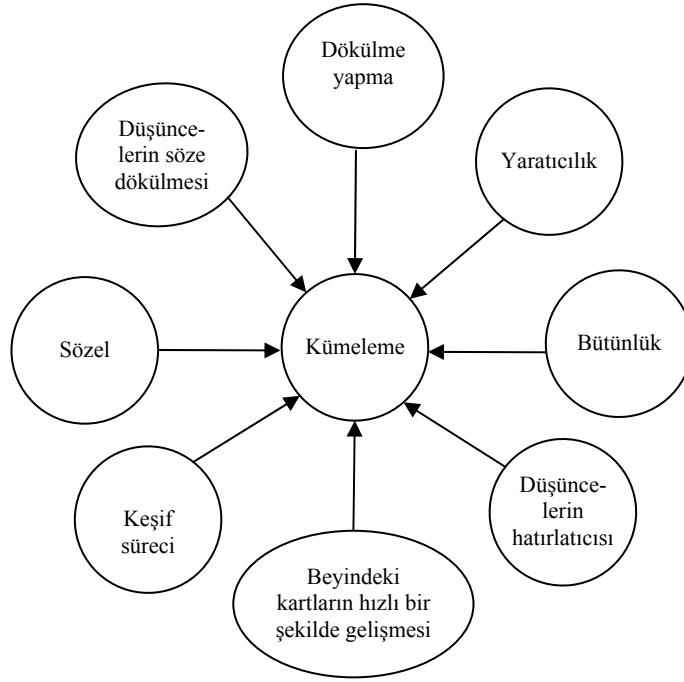
2. Beynin Doğal İşleyişi ve Kümeleme Arasındaki İlişki

Kümeleme beyin fırtınası yardımıyla ussal (beyin sol yarımküresi) ve sezgisel (beyin sağ yarımküresi) düşünce şemaları arasında karşılıklı etkileşimle ortaya çıkan uyumu ifade etmektedir ve ilk defa Gabriele Rico (1976: 18-23) tarafından kullanılmıştır. Kümeleme, düşüncelerin zihinsel olarak haritalanması demektir. Bu sözcük, düşünce (idea mapping) veya zihin (mind mapping) haritalama şeklinde de isimlendirilmektedir. Kümeleme, bir uyaran (stimulus) etrafında bir ilgi odağı bulmak amacıyla düşünceleri çoğaltan bir tekniktir. Kavramlar bir ağ modeli içinde gerçekleşir, kümeleme de biçimsel olarak bir kavramlar ağından oluşmaktadır. Kümeleme, ilk anda akla gelen birçok fikri keşfetmeyi sağlayan bir yazma öncesi stratejisidir. Serbest çağrışımlarla zihinde kesin fikirler olmaksızın yazıya başlamayı sağlar. Beyni haritalama bir anlamda onun bir konu hakkındaki fotoğrafını çekmek ve bu fotoğrafa bakarak hayal gücümüzü geliştirmektir. Latince kökenli bir kelime olan *imaginari* yani hayal etme (imagination) sözcüğü zihinsel olarak resmetmek anlamına gelmektedir. Resim veya çizim bir bilgiyi kolayca öğrenmemize, anlamamıza ve anımsamamıza yardımcı olmaktadır. İşte bu yüzden hatırlamada bir resim yüzlerce kelimedenden daha etkili olabilmektedir. Wellek ve Warren (1982) imge sözcüğünün ruhbilimde geçmişteki duyumsal ya da algısal yaşantının zihinde yeniden canlandırılması olduğuna dikkat çekmekte ve tat, koku, dokunma, duygu sezgisi gibi görsel olmayan sayısız imgelerden söz etmektedirler. Onlara göre görsel imge, bir duyum ve algılamadır; görülmeyen bir şeyin, iç dünyayla ilgili bir başka şeyin yerine geçip onu göstermesidir. Eğretilme ve benzetme aslında birer imgeden başka bir şey değildir.

Louis (1986: 89), kümeleme stratejisini kişinin kendisi için bir öğrenme aracı olduğunu ve bunun sağ yarımkürenin bir etkinliği ama sol yarımkürenin kavrayışını da kolaylaştıran ve hatırlamaya yardımcı bir araç olduğunu belirtmektedir. Kümeleme, düşünceler arasında bir ilişkiyi keşfetmektir. Bu fikirlerin diğer sözcüklerle nasıl bir bağlantısı olduğunu görsel bir şekilde gösterir. Kümeleme, yazarın anahtar düşünceleri ve destekleyici ayrıntıları çoğaltmasını ve genelleştirmesini sağlayan bir stratejisidir. Yazılacak ödev veya proje hakkında bir anahtar sözcük seçilip, bu anahtar sözcükten çıkan bağlantılı diğer sözcükler ve düşünceler belirlenir. Anahtar sözcük, yeni oluşturulan halkalarla gittikçe ana sözcükten ve daha sonra oluşturulan kelimelerden uzaklaşarak yeni ve özgür bağlantılarla çoğaltılır. “Kümeleme, halkalar arasındaki ilişkileri dallandırarak gerçekte bilginin haritalanmasını ve açığa çıkarılmasını sağlar, bu da yeni bilgileri anlamaya ve hatırlamaya yardımcı olur” (Rico, 2000: 12). Tek başına gibi gözükken bir sözcük gerçekte çok geniş parçaların ve bütünlerin bir parçasıdır ve her sözcük içsel olarak birbiriyle bağlantılı bölümlerin bir sistemidir. Daha sonra gruplama yapılarak kompozisyon yazılır. Kümeleme stratejisi beyin fırtınasının her iki

aşamasını içerir: düşünceleri kaydederek bir havuz oluşturmak ve daha sonra bu düşünceleri gruplandırmak. Oluşturulan bu düşünce havuzundan kompozisyon için gerekli olan bilgiyi almak kümeleme stratejisinin en önemli işlevidir.

İyi bir anahtar sözcük veya sözcük öbeği adeta huninin dar yerinden geniş yere süzülerek gelen bir sıvı gibi geniş yelpazeli düşüncelerin adeta resmini çekerek süzer ve gün ışığına çıkarır. Kelimeler adeta kendi içinde ayrı ayrı birçok kancaları olan bir merkez gibidirler, her bir kanca diğer sözcükleri birbirine bağlar. Anahtar sözcükler, anıların, yaşantılarla edindiğimiz deneyimlerin ve duyguların hatırlanması için gereklidir. Yeni fikirleri düşünme ve bilgiyi özetlemede en iyi bağlantıyı doğrusal olarak yazılmış bir yazı değil, anahtar sözcükler yapar (Buzan, 2000).

Şekil 1. Yapısal ve Anlamsal olarak Kümeleme (Rico, 1976)

Kümeleme tıpkı sağ beyin gibi doğrusal olmayan (nonlinear) bir beyin fırtınası tekniğidir. Verilen çekirdek sözcük, zihinde canlanan sözcük ve sözcük öbeklerine adeta kapıyı açar gibi algılamayı hızlandırmaktadır. Bu ilk yapılan eylem yazara ilk taslağın oluşmasında yardımcı olmaktadır. Anahtar görevi yapan çekirdek sözcük, çağrışım, ilişkilendirme ve mecaz yardımıyla sözcükleri, imgeleri, duyguları, zihinsel depodaki bilgileri sağ beyinden bir mıknatıs gibi toplayarak çoğaltır. Sol beyin temel olarak mantıksal, doğrusal ve sözdizimsel (syntactic) becerilere sahipken, sağ beyin hayalleri yaratan ve bu hayalleri anlamlandıran bireşimsel (sentetik) bir yeteneğe sahiptir. Rico'a (1990: 119) göre, yazı yazarken önemli olan her iki yarım kürenin bu doğal yeteneklerini kendi zamanlarında kullanmasıdır.

Yazara göre (1990: 120) kümeleme beynin, eleştiren, sansürcü ve analitik olan sol tarafını geçici olarak bloke eder; sentez yapan sağ beynin doğrusal olmayan yeni bağlantılar oluşturmasını sağlar. Ambron (1988) bunun, sağ beynin doğal görevlerinden biri olduğunu savunmaktadır. Daha sonra üretilen sözcüklerin ve fikirlerin düzenlenmesinde beynin sol tarafı da devreye girer. Sol beyin toplanan sözcük ve kavramları sözcük öbeklerine, cümlelere ve paragraflara dönüştürme ve düzenleme görevini yapar. Kümeleme, düşüncelerin, olayların, duyguların açık uçlu ve doğrusal olmayan görsel bir planlamasıdır. Fakat planlamadan farklıdır çünkü planlamada daha analitik ve eleştirel bir yaklaşım söz konusudur. Oysa bu süreç daha yaratıcı bir özelliktir ve ortaya çıkan hiçbir düşünce reddedilmez aksine daha çok sözcük veya düşünce üretme amacı güdülür.

2.1. Kuramsal Temeller

Kümeleme stratejisi kaynağını Aristoteles'in ilk defa ortaya attığı "topoi", bir tartışmaya ya da bir kurala veya mantığa dayanmaksızın esnek düşünme ve keşfetme sözcüğü olan "eureka" İngilizcesi "heuristic" den almaktadır. Collins Cobild sözlüğü (1995), 'heuristic' sözcüğünü problem çözme, keşfetme tekniklerini içeren ve geçmiş deneyimleri kullanarak öğrenmeyi sağlayan bir öğrenme yöntemi olarak tanımlamaktadır. "Eureka" sözcüğü de Webster sözlüğünde, Yunanca'da keşfetmek anlamına geldiğini ve Archimedes'in suyun kaldırma kuvvetini bulduğunda çıkardığı "Buldum!" ünlemi olduğunu, bunun da keşfetmeyi içerdiğini yazmaktadır. Bush & Johnson (2002), keşfederek düşünmeyi (heuristic thinking) formüle edilmiş, mantıklı, deneyerek ve hatalardan öğrenilen yöntemlerden daha esnek ve daha etkili bir öğrenme yolu olarak nitelendirmekte ve zihinsel sürecin hatırlamasına yardımcı olduğunu kaydetmektedir. Bu terim, günümüzde pek çok disiplinde – matematik, psikoloji, edebiyat- ve son olarak da dil öğretiminde özellikle de kompozisyon yazma öncesi sürecini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

Yaratıcı yazma kuramına dayanan strateji beynin her iki yarımküresinin bilgiyi nasıl algıladığına dayanmaktadır. Yarımküreler bilgiyi birbirinden tamamen farklı yollarla Rico (1976, 2000) bu farklılığı eş anlamlı iki sözcükle, düzenleme (order) ve planlama (structure) ile açıklamaktadır. Order yani düzenleme sözcüğü Latince'deki "ordo veya ordini" sözcüklerinden türemiştir ve "düz bir sırada" veya "düzenli sıralar" anlamındadır. Structure sözcüğü de yine köken olarak Latince "struere" sözcüğünden gelmektedir; birlikte kümelemek, yığmak anlamı taşımaktadır. Kümeleme sözcüğü kaynağını Latince'deki bu iki sözcükten almaktadır. Rico (1976, 1993, 2000) "struere" yerine "sign" ve "ordo" yerine de "design" adını vermekte ve bunları beynin bilgiyi kavrayış biçimiyle özdeşleştirerek kümeleme stratejisini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

- Kendi kendine düzenleme sürecidir.
- Öğrencinin bildiği şeylerle başlayarak sınıf içi etkinlik veya sınıf içi tartışma için bir başlangıç noktasıdır.
- Kişinin bilgisine dayalı, kısa süreli de olsa duygu ve düşüncelerini, düşlerini çizmesine olanak sağladığı için kaygı azaltıcıdır.
- Kavram öğrenimi için çok güçlü bir araçtır.
- Daha önce ortaya çıkmayan ve çıkamayan bağlantıların ortaya çıkmasını sağlayan kişisel merkezli bir araçtır.
- Ezberlemekten veya düşünmekten çok çizerek dışa vurma yoludur.

- Tembelliğe, direnmeye ve korkuya karşı baş etmede beyinle uyumlu bir araçtır.
- Kompozisyonun ortaya çıkmasını sağlayan organik düşünce yapısını ortaya çıkarır (Rico, 1990: 119).

Kümeleme, yazma öncesi stratejisi olarak yazara geniş bir bilgi sunarak farklı bağlantılar kurmasına yardım eder ve tek bir görevi geçici olarak iki farklı göreve ayırır, bunlar: bilgi üretme ve üretilen bu bilgileri birbiriyle bağlantılı bir şekilde düzene koymadır. Rico, (2000: 29-46) kümelemenin ilk aşamada düşsel ve yaratıcı belleği işe koştüğünü, ikinci aşamada ise eleştirici, yargılayıcı ve mantıksal belleği yazma sürecine kattığını belirtmektedir. Kümeleme stratejisinin en büyük avantajı öğrenciye yazacağı konuyu kendisinin seçmesine olanak sağlamasıdır. Johnson (1985), konunun öğrenci tarafından seçilmesinin onun başarısını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir.

Kümeleme stratejisi öğrenciye kavramlara ulaşmayı, onları kullanmayı öğretmesi bakımından, Ausubel'in (1968) "genel kavramlar her konuda düşünmenin temelidir", Vygotsky'nin (1962: 146, akt. Flower (1996)' "tüm psikolojik olaylar sözcükler vasıtasıyla bilinçaltımızda oluşmaktadır" görüşü ile de örtüşmektedir. Flower (1996: 65) sözcüklerin anlamlarının kişiye göre değiştiğine değinerek:

"nsan, sınırlı sözcüğün genel veya özel anlamıyla ilgilenmek yerine kelimelerin kendinde uyandırdığı duygu ile ilgilenir. Örneğin otobüs beklemekte olan insanlara 'Geliyor' sözcüğü 'otobüsü', ama o anda başka duygulara ve düşüncelere dalan bir insanda o anki duygularının çağrıştırdığı anlamı hatırlatacaktır. Bu sürecin en önemli özelliği mantıksal ve nedensel ilişkilendirmelerden yoksun olmasıdır. Bunun yerine çok yönlü (complex) düşünerek, bir öğeyi diğer bir öğeye bağlayarak çok genel anlamda bir ilişki kuran düşünme biçimidir ve günlük hayatta birçok insan tarafından sıkça kullanılmaktadır."

Flower'a (1996: 63) göre soyut kavramları da içeren ve kişinin bilişsel gelişimi ile paralel olan bu düşünme biçimi özellikle kompozisyon yazma sürecini etkilemektedir. Ona göre, yazar, bu süreçte sözcükleri kodlama biçiminde sezgisel yolla fakat net olmayan bağlantılarla düşünür. İnsanların daha çok kavramlarla düşündüğünü ortaya koyan başka çalışmalar da vardır; örneğin Novak (1977), kavram haritalama yöntemini geliştirerek kavramsal hiyerarşinin yapılandırılmasının yani sözcükler arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermenin öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştırdığını, kavramların, öğrenmenin temelini oluşturduklarını savunmuştur. Öğrenme, eski ile yenin birleşmesini içeren karmaşık ve sosyal bir süreçtir. Öğrenme, anlamın oluşmasını sağlamaktadır, bu süreçte bireyin kendisi bu anlamı oluşturmaktadır. Rico (2000)'e göre bu da sağ beynin görevidir ve bu, kişinin yaratıcı yönünü ortaya çıkarır. Çünkü yazma süreci, kişinin kendini tanımlamasıdır; (self-definition). Yazma öncesi stratejileri de kişinin yaratıcı yönünü ortaya çıkarmasına ve kendini ifade etmesine katkıda bulunmaktadır. Yazma öncesi stratejileri yazarın kafasında bir resim veya model (şablon) yaratarak öğrencinin deneyimleri ve yeni bilgisi arasında ilişkiler kurmasına ve bu ilişkilerin arasında bilinen gerçeklerle yeni kavrananlar ve kavramın parçaları arasında bağlantıları oluşturmasına yardımcı olmaktadır .

Kümeleme stratejisi doğrusal olmayan, esnek düşünmeyi sağlayan bir stratejidir. Rastlantısal, ardışık ve doğrusal olmayan yöntemler öğrenciler için ideal yöntemlerdir çünkü beynin her iki yarımküresini çalıştırmaktadır. Bu yönüyle kümeleme stratejisi Barlett'in Ausubel'in ve diğerlerinin geliştirdiği *şema kuramı* ile de bağdaşmaktadır. Bruner (1960)'a göre şema kuramı bilginin nasıl sunulacağı ve bilginin kullanımının nasıl kolaylaştırılacağı hakkındadır. Bu kurama göre tüm bilgiler birimler tarafından paketlenir. Bu birimler şemalardır. Şema kuramında Bruner, insanın dünyaya ilişkin bilgisini kodlayarak işleyip beyindeki bilgi kutucuklarına depoladığını savunur. Bruner yetişkinlerin de imgelerle kodlama yaparak öğrendiklerini ve bunun ömür boyu sürdüğünü savunmaktadır. Onun "öğrenme öğrencinin yeni ve eski bilgileri üzerine kurduğu etkin bir süreçtir" ifadesinde kümeleme stratejisine temel oluşturabilecek bir bakış açısı vardır. Bruner'e göre "Öğrenci, bilişsel yapısına dayanarak bilgiyi seçer, transfer eder, yeni öngörüler ileri sürer ve kararlar verir. Bilişsel yapıdaki duyuşsal modeller ve zihinsel şema bireylerin anlamlandırma ve organizasyon yapmasına ve verilen bilginin daha da ayrıntısına girmeye olanak sağlar "(Bruner, 1960). İşte yazma öncesi stratejilerinin tam olarak yapmaya çalıştığı budur.

Smith (2003), kümelemeyi, zihinsel olarak ilişkilendirmeye götüren görsel bir strateji olarak tanımlamıştır. Gillspie (2000) de çalışmasında, kümeleme stratejisinin öğrencinin zihnindeki düşüncelerin betimlemesini gösteren ve çok genel olan bir konuyu daraltmak için ideal bir strateji olduğunu belirtmektedir. Buzan (2000) ise bu stratejinin yararlarını şöyle nitelendirmektedir:

- Anahtar sözcük bir çıkış noktası olduğundan tanımlama daha net belirtilir,
- Her düşüncenin ilişkisinin önemi açıkça gösterilir, daha önemli düşünceler merkezdeki sözcüğe veya sözcük öbeğine daha yakındır,
- Anahtar kavramlar arasındaki ilişki çok çabuk görülür,
- Hatırlama ve tekrarlama çok daha çabuk ve daha etkili olacaktır,
- Yeni bilgilerin eklenmesi daha kolaydır,
- Her oluşturulan harita bir öncekinden farklı ve hatırlamaya yardımcı olur,
- Çok yaratıcı alanlarda haritalamayı yaparken açık uçlu şema, beynin yeni ilişkilendirmeyi çok daha kolay yapmasını sağlar.

(Rico (1990: 127) ve Ambron'a (1988: 1) göre kümeleme tekniği her yaş ve düzey için uygun bir etkinliktir. İlköğretim grupları üzerindeki başarılı sonuçların ardından, Ambron, yetişkinler üzerinde de yaptığı uygulamada daha olumlu sonuçlar aldığını belirterek bu stratejinin psikolojik yararlarını şöyle sıralamaktadır:

1. Öğrencilerin keşfetme sürecinde yer almalarını sağlar.
2. Öğrencinin korkmadan, öğrenme sürecine olumlu olarak katılmasını sağlar.
3. Bilinenleri yeni öğrenilen bilgilerle birleştirir.
4. Öğrenci için anlamlı ve tamamen kendine ait olan bir dille anlamlı kalıpların veya sözcüklerin oluşmasını cesaretlendirir.
5. Rahatlama sağlayarak yazma, tartışma gibi gerçek öğrenme durumları yaratır.
6. Eğlenceli bir ortam hazırlar, ilgi ve merak uyandırarak uyarıcı görevi yapar.
7. Sayfayı çağrışımlar yoluyla doldurduğu için belirsizliği ortadan kaldırır.

8. Öğrencinin kompozisyona başlarken nerede olması gerektiğini değil nerede olduğunu görmesini sağlar.

2.2. Kümeleme Stratejisinin Aşamaları

Kompozisyon yazma sürecinde yazmaya hazırlık ve yazma sürecinde kullanılan kümeleme stratejisinin uygulanmasında bir takım aşamaların izlenmesi gerekmektedir.

Keşfetme aşaması: Önce anahtar sözcük verilir ve öğrencilerden bu anahtar sözcük üzerinde düşünceleri ve bununla ilgili yeni sözcükler türetmeleri istenir. Yaratıcı sağ beyni devreye sokarak, verilen sözcükten düşünce ortaya koyabilmek için kısa sürede sözcük türetilir. Konu başlığı bulmaya çalışılır. Anahtar sözcükle ilişki kurarak verilen kelimeler çoğaltılır. Sözcük ve düşünce üretemeyecek duruma gelinceye kadar beynin ortaya koyduğu tüm imgeler, ilişkiler ve çağrışımlar tamamen kâğıt üzerine yazılır. Gereksiz kelimeler atılabilir veya anlamsız gibi görünen kelimeler daha sonra anlamlı hale gelebilir.

Planlama aşaması: En önemli sözcükler tekrar yuvarlak içine alınır. Oluşturulan halkalar arasında anlamsal açıdan gruplama yapılır. Bu sözcükler cümlelere dönüştürülür.

Odaklanma aşaması: Oluşturulan cümlelerin içinden öğrenci kendisi için en önemli ve hakkında bilgi sahibi olduğu cümleyi seçerek kompozisyonun başlığını ve konusunu belirler. Bilinen cümlelerin detayları yazılır. Kompozisyona dilbilgisi kaygısı taşımadan başlanır.

2.3. Kümelemenin Bireye Kazandırdığı Özellikler

Kümeleme stratejisi zihinsel süreçleri harekete geçirirken bireyin bazı yetiler kazanmasına olanak sağlar. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Esneklik: Aynı zamanda yaratıcılığın özelliklerinden biri olarak tanımlanan esneklik kümeleme stratejisinin en önemli özelliklerinden biridir. Sınıf ortamında yapıcı ve esnek bir ortam sağlayarak öğrencilerin istenilen biçimde kompozisyonlarını geliştirmelerine olanak tanır.

Özgürlük: Öğrenci istediği başlığı seçmede özgürdür, öğretmen hiçbir şekilde müdahale etmez.

Uygulanabilirlik: Sınıf ortamında uygulanabilir bir özelliğe sahiptir.

Güven: Öğrencinin kendine özgüven duymasını sağlayarak kaygıyı azaltır (Ma Hood, 1988; Rico, 1993).

İlişkilendirme: Yeni verilen sözcükle eski bilgileri birleştirir. Bu bir anlamda yapılandırıcı kuramın da temelini oluşturmaktadır.

Zamandan tasarrufu sağlar: Öğrencinin kompozisyona başlamasına ve ne yazacağına karar vermesini kolaylaştırır. Böylece, öğrencinin boş sayfalara bakarak zaman kaybetmesini önler, (Rico, 1993, 2000; Wheeler, 2002).

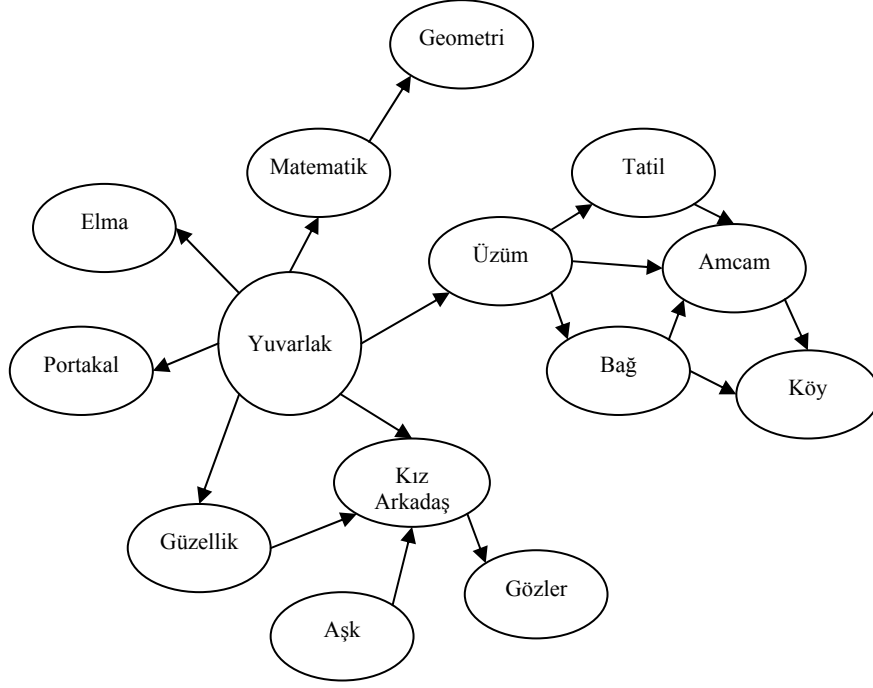
2.4. Öğretmenin Kümeleme Stratejisindeki Görevi

Öğretmen yönlendiricidir, dersin nasıl işleneceğini belirtir, öğrenciler için öğrenme ortamları hazırlar ve öğrencileri yönlendirir. Kümeleme yazma öncesi stratejisinde, öğretmen açısından hiçbir hazırlığa gerek yoktur, tekniği tamamen öğrenci kullanarak kompozisyon yazmayı gerçekleştirir. Dolayısıyla yapılan çalışma, son yıllarda özellikle önem verilen ve öğrenciyi eğitimde ön plana çıkararak öğretmeni daha az etkili bir konuma getiren ve Richards'ın (1994) da altını çizdiği öğrenci merkezli bir öğretimdir. Öğretmen kolaylaştırıcı bir konumdadır. Öğretmen, öğrencilere kompozisyonlarını yazabilmeleri için anahtar sözcüğü verir adeta suya bir taş atarak tek kabarcıktan birçok kabarcığın oluşmasını sağlar. Richards (1994: 107) son yıllarda yazma derslerinin artık tamamen öğrencilerin kontrolünde yapılmaya çalışıldığını; böylece öğrencinin kendi yazdığını kontrol etme, okuma ve değerlendirme yeteneği kazandığını ve öğretmenin sadece kolaylaştırıcı rol üstlendiğini belirtmektedir. Öğretmenin geleneksel rolü yerini yardımcı ve kolaylaştırıcı bir rehber bırakmaktadır. Öğretmen bu stratejide öğrencinin ne yapabildiğini ortaya çıkarmasına yardımcı olmakta ve kompozisyona başlamasını kolaylaştırmaktadır.

3. Sonuç

İnsanlar ilgi, tutum, inanç, ideoloji ve kişisel geçmişlerinden dolayı farklı şemalara sahiptirler. Şemalar dünyaya ilişkin genellemeler, düşünce ve hareketi yönlendiren çıkarım, tahmin ve çağrıştırmaya işlevi yaparlar. Kümeleme stratejisinin temelini bu görüş oluşturmaktadır. Bir sözcük ışık görevi görerek zihinsel yapılara ulaşır ve burada zenginleşir, böylece tek bir sözcük bir kompozisyon oluşturması için zihinsel süreçleri harekete geçirir, (Bkz. Şekil 2.) Buzan'a (2002) göre beyin, görsel bilgiyi çok daha etkili ve kısa sürede algılama yeteneğine sahiptir. Bu nedenle görselliğe dayanan bilgilerin, eğitimde daha kalıcı ve etkili olacağı hiç kuşkusuzdur. Kümeleme stratejisi zihinsel süreçteki bilgilerin kağıda dökülmesini sağlayarak bilginin özümsemesini sağlar. Kümeleme stratejisi adeta bilgiyi bellekten çağırarak onu yeniden yapılandırır. Beynin algılayış süreci ve yazma arasında anlamlı bir ilişki ortaya koyan çalışmalardan (Yalçın, 1999; Ergenç, 1994; Durukafa, 1992; Rico, 2000) sonra her iki yarımkürenin yazma sürecindeki işlevlerinin ve bu işleyişe yönelik yazma stratejilerinin geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilmelidir. Bu bağlamda, Yazılı Anlatım Dersi'nde her iki yarımkürenin işleyiş yapısına uygun sınıf içi etkinliklere, yeniliklere ve bireysel özelliklere öncelik verilmelidir. Bu tür stratejilerin zor olarak nitelendirilen yazılı anlatım derslerinde kullanılmasının dersteki başarıyı artıracığı ve bu derse karşı olan olumsuz tutumu olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Kompozisyon yazma, kümeleme stratejisi ve beynin algılama süreçleri birbirine paralel özellikler göstermektedir. Bu üçgen arasındaki ilişki araştırılarak elde edilen bulgular kompozisyon yazma sürecinde uygulanmalıdır. Kümeleme ve diğer bilişsel ve üstbilişsel stratejilerin tanıtılması ve deneysel çalışmalarla yazma başarısı üzerindeki etkinliğinin saptanması bu bağlamda önemlidir.

Şekil 2. Biçimsel Olarak Kümeleme ve Bir Örnek

Referanslar

- AMBRON, J. (1988). Clustering: an interactive technique to enhance learning in biology. *Journal of College Science Teaching*, vol. 18, issue 2, pp.122-127.
- BRUNER, J. (1960). *The Process of education*. Cambridge, Harvard University Press.
- BUSH, J., JOHNSON, M. (2002). *Teachers can help students get started*. Department of English, Western Michigan University, 2002. Erişim adresi <<http://homepages.wmich.edu/jbush/bp/sharedlearning.html>>. [Erişim tarihi: 24.10.2004].
- BUZAN, T. (2002)- *Use both sides of your brain*. Erişim adresi <<http://members.optusnet.com.au/~charles57/Creative/Mindmap/buzan2.htm>>. [Erişim tarihi: 19.07. 2006].
- _____. (2000). *Clustering through mind*. [Erişim adresi: <<http://www.buzanworld.com/>>]. [Erişim tarihi: 28.04.2002].
- CEMİLOĞLU, M. (2003). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- COLLINS COBILD SÖZLÜĞÜ. (1995), Oxford, Oxford University Press.
- DURUKAFA, G. (1992). Cluster metodu. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3, 83-114.ss.
- ERGENÇ, İ. (1994). Beyindeki dil. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Cilt, 275, Sayı, 314, Ocak, 36-39.ss.
- FLOWER, L. (1979). Writer-based prose: a cognitive basis for problems in writing. *College English*. 41 (1) 19-37 September.
- GILLSPIE, P., NEAL, L. (2000). *The Allyn and Bacon guide to peer tutoring*. Boston: Allyn and Bacon.

- GÜNEŞ, S. (2003). *Anlatım bilgisi*. 3.bs., İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- HAWK, P.P., McLEOD, N.P., JONASSEN, D.H. (1985). Graphic organizers in texts, courseware, and supplemental materials. In D.H. JONASSEN (ed.), *The technology of text: Principles for structuring, designing and displaying text*, vol. 2. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.
- JOHNSON, C. (1985). *The Composing process of six ESL students*, Unpublished Doctoral Dissertation Illinois State University. Illinois.
- LOUIS, H.H. (1986). Clustering writing (and learning) about economics. *College Teaching*, 34 (3), pp.89-93.
- MAHOOD, J. (1988). *Motivating writing through experiences of creativity*. (yayınlanmamış doktora tezi) The Union for Experimenting Colleges and Universities.
- NOVAK, J.D. (1977). *A Theory of education*. Ithaca, Illinois, Cornell University Press.
- RICHARDS, J. C. (1994). *The Language teaching matrix*. Cambridge, Cambridge University Press.
- RICO, G.L. (1976). *Metaphor and knowing: analysis, synthesis, rationale* (Basılmamış doktora tezi), Stanford University, Palo Alto, CA.
- (1990). Tapping creative potential for writing. In L. GRAVES (ed.). *Rhetoric and composition : A sourcebook for teachers and writers*. Portsmouth. Heinemann. pp. 119-131.
- . (1993). Toward an expanded conception of knowing, qualitative thought in re-creations, *Educational Horizons*,71, (2), Winter, pp.99-108.
- . (2000). *Writing the natural way*. New York, Tarcher/Putnam.
- SMITH, A.P. (2003) *The Basic steps in writing about fiction*. Erişim adresi: <<http://www.kysu.edu/artscience/LLP/211/main.htm>>. [Erişim tarihi: 2003].
- ÜLKÜ, Y.G., (1997). Beyin-dil ilişkisi ve bunun yazma becerilerine yansımaları, *Anadolu Üniversitesi, IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- WELLEK, R., WARREN A. (1982). *Yazın kuramı*. (çev. Y. SALMAN, S. KARANTAY), İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.
- WHEELER, W. (2002). *Teaching writing*. Erişim adresi: <<http://www.wendy-wheeler.com/teach.html>>. [Erişim tarihi: 14.10.2004].